

ERDÉSZETI KÖZLEMÉNYEK

Bartha Dénes: Magyarország faóriásai és famatuzsálemei

„A magyar erdők óriásai és aggastyánai érdekében” legelőször, 1879-ben Illés Nándor fordult az Erdészeti Lapok hasábjain hazánk erdészeihez. Az eltelt több mint egy évszázadban további felhívások, kérelmek, rendeletek alapján sikerült Magyarországi idős és nevezetes fáiról jegyzéket összeállítani, a kiemelkedő fontosságúak védelméről gondoskodni. Elődünk féltését, tenniakarását tanúsítja még az a közel félszáz cikk is, mely különböző szak- és ismeretterjesztő lapokban jelent meg e fákkal kapcsolatban. Mérföldkönek számítanak Balogh András és Vajda Ernő könyvei, akik szintén írtak a nevezetes fákról.

A mai állapotokról országos szintű átfogó ismereteink nem voltak, a korábban számbavett óriások és aggastyánok meglete, egészségi állapota homályba veszett. Ezért 1990-ben a hazai erdészek, természetvédők, a téma iránt érdeklődők körében felhívást tettem közzé egy aktuális, egész országra kiterjedő regiszter összeállítása céljából. Sokan szettek segítségünkre, számos adat gyűlt össze, de fehér foltok is jócskán maradtak. 1992-1994 nyarán mintegy ötven erdőmérnök-hallgató bevonásával szisztematikus bejárásra és felvételezésre került sor. E teljességre törekvő munka eredményeképpen jött létre az a adatbázis, amit e könyvecsékben most közreadunk.

Konkrét paraméterekkel nehéz megadni, mi tekinthető famatuzsálemnek

vagy faóriásnak. A megítélés fajoként, tájegységként változik, ezért azt az általános alapelvet követtük, hogy kerüljön be minden olyan egyed, amely valamilyen szempontból (méret, kor, kultúrtörténeti adalék stb.) kiemelkedőnek, rendkívülinek számít. Minden egyes egyedről külön adatlapot töltöttünk ki, melyen az alábbiakat tüntettük fel:

- a faegyed azonosítója,
- helyi elnevezése (pl. Rákóczi-fa),
- tudományos neve (ha kellett, faj alatti egységek megadásával),
- becsült kora,
- mellmagasságban mért törzskerülete,
- magassága,
- koronahossza,
- koronaátmérője,
- lokalizációja
  - megye
  - erdőterületen tag, részlet,
  - erdőterületen kívül helyrajzi szám, dűlő,
  - lakott területen utca, házszám,
  - a terület tulajdonosa, kezelője,
  - a faegyed környezetének leírása,
  - egészségi állapota,
  - veszélyeztetettsége,
  - megjegyzések, javaslatok,
  - a felvétel időpontja, a felvételező neve.

Minden fáról fekete-fehér képet is készítettünk, melyeket archívumunkban tárolunk. Az adatokat számítógépen tartjuk nyilván, az aktualizált adatbázist bárkinek szívesen rendelkezésére bocsátjuk.

Az érdeklődőket arra kérjük, segítsenek az adatok aktualizálásában, kiegészítésében. Bár teljességre törekedtünk, ennek ellenére elrúlhette a figyelmünket néhány olyan fa, mely joggal megérdemelné a jegyzékben történő szerepeltetést.

E könyvecske két fő részből épül fel. Az első részben megyei bontásban találjuk a méretes és idős fákat, melyek tudományos nevén kívül – terjedelmi korlátok miatt – a lokalizációt, a becsült kort, a mellmagasságban mért kerületet, a magasságot és egy rövid megjegyzést adtunk meg. Ebben a listában egy megyén belül a sortrendet a községhatárok szerint találjuk. A második részben faji bontásban szerepelnek az adatok, fajon belül a megyék és községhatárok sorrendjében. A tudományos nevek alkalmazására az egyértelműség, a külföldhöz való kapcsolódás miatt került sor. A tudományos neveket egy külön jegyzékben feloldjuk.

Nem titkolom azt a célokat, hogy jelen adatok kiegészítése, finomítása, folyamatos aktualizálása után a későbbiekben egy bővebb terjedelmű, olvasmányosabb kötetet szeretnénk megjelentetni, melyben az egyes fákhoz kapcsolódó legendákat, kultúrtörténeti adalékokat is szeretném közreadni. Bár megpróbáltuk a vonatkozó irodalmat összegyűjteni, ez csak részlegesen sikerülhetett, ugyanis nagyon sok lapban, könyvben jelentek meg közlések e témakörben. Az irodalomjegyzék kiegészítéséért, az egyes fákra vonatkozó adalékok megküldéséért is hálásak lennénk. Kérjük, hogy mindenféle kiegészítést, észrevételt, kritikát, javaslatot Bartha Dénes, EFE Növény-tani Tanszék, 9401 Sopron, Pf. 132. cím-re juttassanak el.

Végezetül köszönetemet kell kifejeznem e helyen is minden olyan kollégának, aki adatot közölt velem vagy munkámat valamilyen módon támogatta. Köszönöm az erdőmérnök-hallgatóknak a nyári gyakorlatuk keretében végzett gyűjtőmunkát, dr. Király László és dr. Mészáros Károly oktatótársaimnak a dendrometriai méréseknél nyújtott segítségüket, buzdításukat. Az adatok ilyen formában történő megjelentetését az „Ember az Erdőért Alapítvány” tette lehetővé, hathatós segítségük nélkül megfeneklett volna vállalkozásunk. Végül, de nem utolsósorban Nagy László erdőmérnök-hallgatót illeszköszönet, aki az adatok rendezésében, számítógépes nyilvántartásában volt segítségemre.

Szerkesztő: dr. Oroszi Sándor

A sorozat kötetei megrendelhetők a szerkesztő címén: 1367 Budapest, V., Pf.: 129.

Készült az „Ember az Erdőért Alapítvány” támogatásával.

Erdészettörténeti közlemények

újabb füzetek

1994. XIV.

Kádár Zsombor: A székelyföld erdészettörténete (rövid áttekintés az 1400-as évektől 1948-ig)

1994. XV.

Bartha Dénes: Magyarország faóriásai és famatuzsálemei

1995. XVI.

Nádlér Herbert: Vadásznapló, 1941

Nyul Bertalan: Adatok a dunamenti szarvasvadászatokhoz

Dr. Oroszi Sándor: A természetvédelmi értékek őrzésének kezdetei Magyarországon

1995. XVII.

Oroszi Sándor: Emlékezés a székely közösségek erdőire

A sorozatot szerkeszti: dr. Oroszi Sándor, a sorozat kötetei megrendelhetők a szerkesztő címén (Budapest, V., Pf.: 129, H-1367)

Miről írt a szaksajtó?

A most megjelenő erdészeti bibliográfiánk (A magyar erdészeti irodalom bibliográfiája, 1965-1990), valamint az előző időszakot összefoglaló mű (Kolossváry Sz.-né: A magyar erdészeti irodalom bibliográfiája, 1945-1964) lehetőséget ad tudománytörténeti következtetések levonására, két nagyobb időszak összehasonlítására. Itt csupán néhány jellemző statisztikai adatot adunk közre, melyek ha nagy vonalakban is, de híven tükrözik majd félévszázad erdészeti szakíróinak ténykedését. A bibliográfiai tételeket az IUFRO egyetemes tízedes osztályozása szerint csoportosítottuk, s az összehasonlítás kedvéért relatív (%-os) értékeket számoltunk. Eltérő jellegénél fogva csupán egy esetben, a vadászat-vadgazdálkodás miatt alkalmaztunk megbontást.

IUFRO-kategória	1945-1964		1965-1990	
	%		%	
1/a. Termőhelyi tényezők, az erdő ökológiája	13,8		7,8	
1/b. Vadászat, vadgazdálkodás	13,6		7,5	
2. Erdőművelés	21,9		14,6	
3. Munkatudomány. A fa kitermelése és szállítása. Erdészeti műszaki munkák	11,4		12,5	
4. Erdővédelem	5,1		6,2	
5. Fatermésztan. Növedék. Az állományok növekedése és szerkezete. Földmérés és térképezés	3,3		3,3	
6. Erdőrendezés. Erdészeti üzemgazdaság. Erdészeti igazgatás	5,7		9,5	
7. Erdészeti termékek kereskedelme (fapiacismeret). Az erdészeti szállítás és a faipar gazdasági kérdései	0,7		0,9	
8. Erdei termékek és felhasználások	5,2		6,2	
9. Erdészeti politika	19,3		31,5	
	100,0		100,0	
Megjelent publikációk száma	3436 db		9051 db	
Átlagos évi publikációs teljesítmény	115 db		348 db	

Természetesen a publikációk nem tekinthetők egyenrangúaknak, nyilván különbséget kell tenni egy kézikönyv és egy rövid cikk között. Mégis, mivel a publikációféleségek (könyv, jegyzet, tanulmány, cikk) közel egyenlő arányban oszlanak meg az egyes IUFRO-kategóriákon belül, ezért az általános értékelésnél azonos súllyal vehetők figyelembe. Dicséretes, hogy a második időszakban a publikációs teljesítmény pontosan háromszorosára nőtt, bár csak a jövő fogja eldönteni, hogy ezek az írások mennyire lesznek maradandók. Következtetések levonására egyedül az 1/b. kategória nem alkalmas, mivel az 1964-től 1990-ig terjedő bibliográfiába a vadászat, vadgazdálkodás köréből – nagy számuk miatt – csak a könyvek és az erdőgazdálkodással, az erdővel kapcsolatos cikkek kerültek be. A többi kategória relatív mutatóit vizsgálva megállapítható, hogy az erdővel mint életközösségekkel foglalkozó írások (1/a, 2.) a korábbi több, mint egyharmados részarányról alig több, mint egyötödére estek vissza. A rohamosan növekedő erdőkárak, erdőpusztulások ellenére pedig alig nőtt az erdővédelmi publikációk száma. Jelentős a növekedés viszont az erdővel csak közvetetten (vagy éppen alig érintetten) foglalkozó írások száma. Itt az erdészeti üzemgazdaság, erdészeti igazgatás és különösen az erdészeti politika területén tapasztalható magas részarány. Pedig a bibliográfia 1990-nel zárul, az alapjaiban mindent megrendítő szakmai-politikai változások csak ezután következnek. A csökkenés, stagnálás, emelkedés okait nem részletezzük, ez a múltunk ismeretében könnyen összegyűjthető. A bibliográfia összeállítását utáni szakirodalmat lapozva, s jövőnket sejtve viszont féltő, hogy a tollforgatók még kevesebbet foglalkoznak majd az erdővel.

Dr. Bartha Dénes – Dr. Oroszi Sándor

KÁDÁR ZSOMBOR:

A Székelyföld erdészettörténete

(Rövid áttekintés az 1400-as évektől 1948-ig)

Bizonyára sokszor írta már le könyvismertető egy műről, hogy szerzője pótolhatatlan munkát végzett. S noha bárhányszor emlegettük e jelzőt, most újra le kell írnom csupa nagybetűvel, hogy Kádár Zsombor gyűjtésével PÓTOLHATATLAN munkát végzett. Különösen megérti a minősítést, aki az utóbbi 47 évben járt Erdélyben és a Székelyföldön, mert nemcsak 47 év múlt el 1948 óta.

Kádár Zsombor hangyaszorgalmú marosvásárhelyi erdőmérnök e művében annyi forrásmunkát jelöl, hogy már annak ismerete is valóságos kincseshánya.

Mint például: Baróti Szabó Dávid Pozsonyban és Kassán 1779-ben megjelent *Paraszi majorság* c. munkája, melyben a következőt olvashatjuk:

„Elsőbbben magyarulni fogom, mint kelljen az erdő

vetni, 's minő formája legyen: mert dísze majornak

Abban áll fő-képp', ha setéjt berek adva van hozzá.

Szánd rá hát magad', és á jövő százdadra tekintvén,

Vess el Tölgyet; ha már él'ted vén-ségbe közelget (...)” (116. old.)

(E kuriózumra még visszatérünk.)

A hat fejezetből álló mű magában foglalja többek közt a történeti, a birtokvizsnyokokról szóló és a székelykérés és az erdő témaköreit.

„A mezőnek nesze van,
Az erdőnek füle van.”

mondja egy népi bölcsesség. Ha pedig a kedves Olvasónak van egy kis ideje, szánja rá magát, hogy Kádár Zsombor könyvét áttanulmányozza.

Szellemi csemegében lesz része.
Megrendelhető: *Oroszi Sándornál, az OEE Erdészettörténeti Szakosztály elnökénél*

Pápai Gábor

ROVATVEZETŐ: DR. SZIKRA DEZSŐ

Az Erdészettörténelmi Szakosztály és a 35. sz. FM csoport együttes rendezvényét tartott a Magyar Mezőgazdasági Múzeum vajdahunyadvári épületében.

Első napirendi pontként dr. Király Pál, „Itt élned halnod kell” című előadásában emlékezett meg báró Waldbott Kelemenről, az OEE volt elnökéről halálának 50. évfordulójára alkalmából.

Ezután Halász Aladár: A magyar erdészet 70 éve számokban (1920-1990) című könyvét mutatta be, mely az Erdőrendezési Szolgálat gondozásában jelent meg. (Ára: 385 Ft.) A szerző a magyar erdészet közigazgatási folyamatainak kitűnő ismerője. Előadásában elmondta, hogy a könyv összeállításának legfőbb nehézsége az volt, hogy a különböző időszakokban, eltérő szempontok alapján gyűjtött statisztikai adatok összehasonlíthatóságát megteremtse. A szakmai fogalmak pontos értelmezése és korrekciós tényezők alkalmazása lehetővé tette a hosszú időszak adatainak hiteles hazai és nemzetközi összehasonlítását.

A számorkonál még érdekesebbek azok a magyarázatok, melyekkel a szerző megvilágítja az egyes folyamatok politikai, gazdasági hátterét.

A jövő csak a múlt hiteles ismeretére épülhet és ez a mű sikeresen szolgálja erdészeti múltunk tényszerű megismerését.

A jelenlévők egyetértettek abban, hogy a könyv nem kapta meg azt a publicitást, amit tartalmi értékei alapján megérdemelt volna, de azt részben pótolni fogja egy, az Erdészeti Lapokban megjelenő részletesebb ismertetés.

Végül dr. Csőre Pál mutatta be „A magyar vadászat története” című új könyvét, mely a Mezőgazda Kiadónál jelent meg. (Ára 1900 Ft.) A szerző a magyar vadászat történetét hét korszakra, fejezetre bontva tárgyalja. Az egyes korszakokból egységes tematika szerint először rövid történelmi helyzetképet ad a vadászat szemszögéből, majd taglalja a természeti viszonyokat és a vadállomány helyzetét, ismerteti a vadászati jogot és a vadászat szervezetét, majd a vadászati módok és fegyverek ismertetése következik, ezután a vadgazdálkodás és vadaskertek, majd a vadászati kultúra ismertetésével zárulnak az egyes fejezetek. Mindegyik fejezetet gazdag jegyzetanyag és bőséges irodalomjegyzék egészíti ki. Az egyes fejezeteket a korszakra jellemző, esztétikus vadászati témájú képek teszik szemléletessé.

Dr. Nagy Domokos Imre hozzászólásában kifejtette, hogy a magyar vadászati szakirodalomban ez az első mű, mely ténylegesen, és valóban áttekinthető a magyar vadászat történetét. A vadászattörténettel foglalkozók számára dr. Csőre Pál könyve alapvető és kikerülhetetlen mű lesz.

A könyv tartalmi értékeit figyelembe véve megéri a könyv a kissé borsos árát.

Béni Kornél

Az Erdők a Közjóért Szakosztály évnívó ülést 1995. március 8-án tartották. Résztevők száma: 37 fő. Helye: Csillagvölgy Információs Központ.

Témája: Beszámoló az 1994. évi amerikai tanulmányútról. A résztvevők közül a beszámoló Barátossy Gábor, Dobó István és Steiner József tartották, video és dia felvételekkel illusztrálva a beszámolót. A kollégák a kinti erdőgazdálkodás másságát és azonosságait igyekeztek kiemelni az általuk bejárt területeken. A kérdések sokasága mutatta a nagy érdeklődést.

Tavaszi tanulmányút és az éves program véglegesítése. Őszi kihelyezett szakosztályülés helye és témájának megbeszélése. Börzsönyi erdő- és természetvédelem, társadalom.

Időpont: március 8.

Baranyi Katalin

Szarvasfarmok Új-Zélandon címmel beszámolót tartott dr. Somogyvári Vilmos, aki 1993-ban az Új-Zélandi Szarvasfarm Szövetség felkérésére előadást tartott a World Deer Congressen. A tanulmányútról készített film is levetítésre került.

Dr. Somogyvári Vilmos

1995. február 17-én a veszprémi FM csoport nagy érdeklődéssel kísért rendezvényét tartott az erdő privatizációjának helyzetéről. A szakmai délutánon a privatizált erdők tulajdonosai, kezelői, használoi közül is többen részt vettek.

Elsőként Bús Mária, az erdőfelügyelőség igazgatója vázolta fel a Veszprém megyei privatizáció mértékét és helyzetét, majd Barna Tamás, a soproni EFE adjunktusa tartott előadást az erdészeti szaktanácsadás nyugat-európai gyakorlatáról és Magyarországon alkalmazható megoldásairól. Az előadást élénk vita követte. A 16 hozzászóló legtovább a volt szövetkezeti szektor szakembereinek foglalkoztatási lehetőségeit, a magánerdő-gazdálkodás tökéheznyát, a gazdálkodás megindulásának fékező tényezőit (a részaránytulajdon vontatott kiadása, a haszonbérbeadás megakadályozása nagyobb osztatlan közös tulajdonú területek egy-egy kis csoportja részéről) vetette fel.

A rendezvény végén az előtérvezető időszak teendőit a következőkben foglalták össze a résztvevők:

1. Folytatódjék az erdőgazdálkodó szervezetek alakítása az erdőtulajdonosok aktivitásának eredményeképpen a szakhatóságok segítségével.
2. Meg kell alakítani a Magán Erdőtulajdonosok Megyei Szövetséget.
3. Az erdő védelme, kezelése, gondozása és a szakemberek munkalehetőségeinek megteremtése végett társulni kell a volt szövetkezeti erdészeknek, hogy ismeretüket, szakértelmüket ajánlja a piaci viszonyok között is boldoguljanak.

Tasnády Péter

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Agrárkamara, valamint az OEE Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei csoportján közös rendezésében ERDÉSZETI FÓRUMOT tartott Baktalórántházán, az erdőgazdálkodás iránt érdeklődő, de elsősorban nem erdész végzettségű hallgatóság számára. Rendezvényünk célja az volt, hogy tájékoztatást nyújtsunk a napjainkban kialakuló új erdőtulajdonosok részére, továbbá a fórum keretei között is felhívjuk figyelmüket az erdővagyon és erdőtulajdonos hosszú távú érdekeit egyaránt szolgáló tartamos gazdálkodás jelentőségére.

Előadásában Asztalos István tagtársunk ismertette az 1994. évi. az Erdőbirtokossági Társulatról szóló törvényt. Mint a Mezőgazdasági Szövetkezetek Szolgáltató Közös Vállalatának erdészeti ágazatvezetője a napi munkája során felmerülő példákkal tette mindenki számára érthetőbbé az egyébként nem túl olvashányos szövegezésű paragrafusokat.

Kovács Jánosné erdőfelügyelőségi osztályvezető előadásából a nagyszámú hallgatóság megtudhatta, hogy a földtulajdonhoz jutottak körében egyre nagyobb az érdeklődés az erdőtelepítés iránt. 1994-ben 93 pályázattal 1348 ha, 1995-ben 112 pályázattal 1843 ha erdőt kívántak telepíteni megyénkben.

Az Erdészeti Fórumot aktív vállalkozásügyi bizottságának elnöke, dr. Orosz Sándor, az Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottságának elnöke.

A Fórumot Lakatos András országgyűlési képviselő, a megyei Agrárkamara elnöke vezette.

A kialakult egészséges vita valamennyiünk épülését szolgálta.

Sári Zsolt

E havi számunk szerzői

Andrés Pál	erdőmérnök	Ásotthalom
Feketes Lajos	SEFAG	Kaposvár
Fodor István	erdőmérnök	Ungvár
Jérome René	erdőmérnök	Budapest
Király László	EFE	Sopron
Kovács Jenő	erdőmérnök	Eger
Lengyel László	BEFAG	Keszthely
Leskó Katalin	ERTI	Gödöllő
Marosvölgyi Béla	EFE	Sopron
Mészáros Károly	EFE	Sopron
Molnár Sándor	EFE	Sopron
Pápai Gábor	OEE	Budapest
Schmotzer András	OEE	Eger
Szalay Marzós László	ATE	Gödöllő
Szakács Sándor	erdőmérnök	Zetelaka
Szedlák Tamás	erdőmérnök	Veszprém
Szentkúti Ferenc	EFE	Sopron

STIHL
Digitális gyújtás

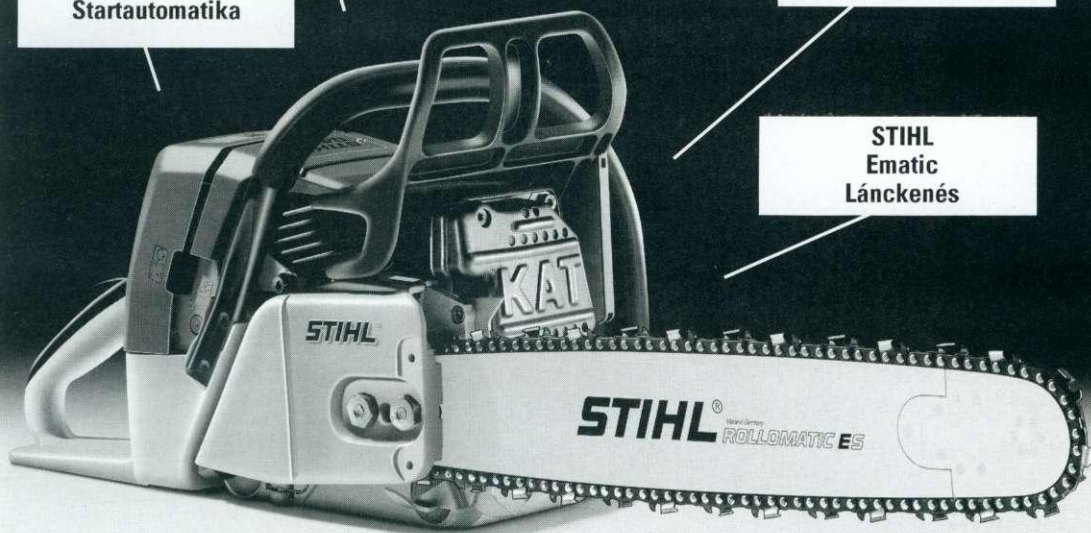
STIHL
Startautomatika

STIHL
Egyujjas kezelés

STIHL
ElastoStart
Indító fogantyú

STIHL
Katalizátor

STIHL
Ematic
Lánckenés

STIHL A TÖKÉLETES TECHNIKA BIZTONSÁGA

A STIHL évtizedek óta irányító a motorfűrész gyártásban olyan újításokkal, melyek könnyebbé, biztonságosabbá és gazdaságosabbá teszik a motorfűrészrel való munkát. Néhány aktuális fejlesztés: A STIHL ElastoStart érezhetően megkönnyíti a fűrész berántását. A környezetbarát Ematic rendszer mintegy 50%-os lánckenőölaj

megtakarítást eredményez. Üzemanyagot és ezzel pénzt takarít meg a digitális gyújtószerkezet. Az indítóautomatikával a fűrész mindig megbízhatóan indul, legyen akár hideg, akár meleg. A STIHL egyujjas kezelési rendszere optimális alkalmazói kényelmet biztosít. És nem utolsó a sorban a STIHL katalizátora, mellyel

először valósult meg a motorfűrészeknél a kipufogógáz tisztítása. Gépeink megvásárolhatók 153 STIHL üzletben. Andreas Stihl Kereskedelmi Kft. 1222 Budapest, Nagytétényi u. 100-102. Telefon: 227-7449, 227-7450. Fax: 227-3654.

VÁLASSZA A MINŐSÉGET!

STIHL®

Avenzor

ERDŐVÉDELMI ÉS KERESKEDELMI KFT.

ERDEI GRANULÁTUM AVENARIUS

A Vörösfenyő kivételével a fenyőfélék hosszú hatástartamú szelektív gyomirtó granulátuma.

A Velpár közismerten jó hatásfokát a kijuttatás egyszerűségével és pontosságával kombinálja. Különösen ajánlott nehéz terepviszonyok melletti gyomirtások kivitelezésére.

AVISTOP

Magvetések madárkár elleni védelmére szolgáló csávázószer felhasználásra kész kiszerezésben, praktikus csomagolásban.

HÁNTÁS – STOP

Szarvas és őzek okozta kéreghántás ellen a legbiztosabb hatású környezetbarát védőanyag.

A védendő törzsre felkenve 8 évig garantáljuk a védőhatást.

DENDROCOL 17-SK.

Erdősítések és mezőgazdasági kultúrák nyári vadkár elleni védelmét biztosító, permetezhető vadriasztószer.

A fenti AVENARIUS GmbH. WIEN által gyártott készítmények magyarországi kizárólagos forgalmazója az

Avenzor

ERDŐVÉDELMI ÉS KERESKEDELMI KFT.

Nagykanizsa, Erdész u. 29.

Telefon: 93-313-908. Tel./Fax: 93-310-246.

Törőcsik Pál ügyvezető igazgató